

Kuopion kaupunkiseudun toimivaltaisen viranomaisen yhteistoimintasopimuksen katselmus vuodesta 2022

Paikka	Teams -kokous
Aika	14.2.2023 klo 9.00-9:45
Läsnä	Petri Kaunisto, joukkoliikennelautakunta, Kuopio Tanja Pitkäjoki, joukkoliikennelautakunta, Siilinjärvi Kaisu Matinniemi, Kuopion kaupunkiympäristön joukkoliikenneyksikkö Pekka Kauhanen, Siilinjärven joukkoliikennedyshenkilö Kim Venesjärvi, Kuopion kaupunkiympäristön joukkoliikenneyksikkö Seija Pasanen, Kuopion kaupunkiympäristön joukkoliikenneyksikkö, muistion laatija

1. Katselmuskokous aloitettiin klo 9.00.
2. Kuopion ja Siilinjärven yhteistoimintasopimuksen toteutuminen vuonna 2022

2.1 Sopimuksen sopijapuolet ja tarkoitus

Sopimuksen osapuolia ovat Kuopion kaupunki ja Siilinjärven kunta. Sopimuksessa sovittujen joukkoliikennetehtävien hoitamista varten on perustettu vuonna 2012 yhteiseksi toimielimeksi Kuopion kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta.

Vuonna 2011 solmittua sopimusta päivitettiin joukkoliikennelautakunnan päätöksellä 25.10.2018 vastaamaan lainsäädännössä ja joukkoliikennejärjestelmässä tapahtuneita muutoksia.

2.2. Yhteistoiminnan tavoitteet ja yleiset periaatteet

Yhteistoiminnan tavoitteena on tehdä yhteistyötä lainsäädännön mukaisesti ja kehittää alueen joukkoliikennettä siten, että palvelutaso paranee sekä palvelut ovat asiakaslähtöisiä ja taloudellisia.

2.3 Yhteistoimintasopimuksen mukaiset tehtävät

Joukkoliikenteen toimivaltaisena viranomaisena Kuopio-Siilinjärvi- alueella on Kuopion kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta. Asiantuntijapalveluista ja asioiden valmistelusta vastaa kaupunkiympäristön suunnittelupalvelujen joukkoliikenneyksikkö yhteistyössä Siilinjärven joukkoliikennedyshenkilön kanssa.

Vuoden 2022 aikana ei ollut liikenteen kilpailutuksia avoimessa joukkoliikenteessä eikä koululaiskuljetuksissa. Vuonna 2021 Sansia Oy:n kilpailuttama liikennekokonaisuus (Nilsin sisäiset linjat 62-68 sekä Nilsin asiointiliikenne) käynnistyi 6.6.2022. Sopimusaika on viisi vuotta ja sitä voidaan jatkaa kolmella vuodella. Liikennöitsijänä on Mika K. Niskanen Oy.

Loppuvuodesta 2021 Sansia Oy käynnisti Kuopion kaupungin suunnittelupalvelujen, Kuopion Veden ja Siilinjärven maankäytön ja kunnallisteknisen suunnittelun puitesopimuksen kilpailutuksen. Joukkoliikenteen puitesopimukset astuivat voimaan kevään 2022 aikana kolmen konsulttiyrityksen kanssa. Niiden kautta voidaan hankkia mm. joukkoliikenteeseen liittyviä suunnitelmia ja selvityksiä ilman uutta kilpailutusta.

Palautuminen koronaviruksen aiheuttamasta matkustajakadosta eteni hyvin, vaikka etätöitä tehtiin edelleen varsin laajasti. Paikallisliikenteen kokonaismatkustajamäärä oli 7 019 208, joka oli 0,2 % vuotta 2019 enemmän ja jopa 15,5 % vuotta 2020 enemmän. Maaseutuliikenteessä matkustajia oli yhteensä 311 705, joka on noin 2,5 % vähemmän kuin vuonna 2021 ja 12 % vähemmän kuin vuonna 2019. Viikku-liikenteen kokonaismatkustajamäärä jäikin kokonaisuutena 0,4 % pienemmäksi vuoden 2019 määrästä.

Paikallisliikenteen matkustajamääriä lisäsi osaltaan helmikuun alussa toteutettu hinnoittelumuutos, jossa AB-lippujen hinnat alennettiin A ja B-vyöhykelippujen tasolle lautakunnan 27.5.2021 tekemän päätöksen mukaisesti. Samalla poistui käytöstä A ja B-vyöhykkeiden sisäiset liput sekä Siilinjärven kuntakautilippu. Muutoksen jälkeen paikallisliikennealue on kokonaisuudessaan tasataksa-alueita, jolle hyväksytty 60 minuutin vaihtoaika on osoittautunut riittäväksi myös siilinjärveläisille. Matkustajamääriä lisäsi myös keväällä polttoaineen hinnan merkittävä kallistuminen. Lisäksi elokuussa 2021 tapahtuneen koulumatkatukiudistuksen vaikutus näkyi edelleen lisääntyneinä Kela-tuettujen matkojen määränä. Hinnanalennuksen vuoksi lipputulot eivät kasvaneet matkustajamäärän kasvun suhteessa.

Tarjonta säilytettiin joukkoliikennesuunnitelman mukaisella tasolla, joka lisäsi seudun nettokustannuksia.

Alueen sopimusliikenne toimi suunnitellun mukaisesti. Kesäkauden alussa Nilsiä sisäisten linjojen liikennöitsijä vaihtui. Muita sopimusmuutoksia ei ollut. Kokonaislinjakilometrejä syntyi 6 456 000 km, joista 5 450 000 km paikallisliikenteestä. Kokonaislinjakilometrit kasvoivat 0,4 % edellisestä vuodesta. Vuorotarjontaa lisättiin Kaivannonlahteen ja Hiltulanlahteen. Vuoden aikana oli käytössä paljon työmaista aiheutuvia poikkeusreittejä mm. Puijonkadulla ja Puijonlaaksossa.

Joukkoliikenteestä annettiin vuoden aikana palautejärjestelmän kautta palautteita 1 075 kappaletta, joka oli reilut 3 % edellistä vuotta enemmän. Palautteita tuli myös puhelimitse.

Asiakastytyväisyyskyselyjä tehtiin tammikuussa, maaliskuussa, elokuussa ja marraskuussa. Yleisarvosana pysytteli yli neljässä (asteikolla 1-5) kaikissa kyselyissä. Kyselyissä kartoitettiin myös matkustajien kokemien järjestyshäiriöiden yleisyyttä sekä vaihtomatkojen tarvetta ja niiden sujuvuutta. Kyselyjen toteuttaminen on vaikeuttanut työvoiman saatavuuden heikkeneminen. Marraskuun kyselyyn jouduttiin ottamaan työntekijöitä toiselta paikkakunnalta, josta syntyi lisäkustannuksia.

Bruttoliikennesopimukseen sisältyviä bonuksia maksettiin asiakastytyväisyystulosten pohjalta 290 678,21 € (alv 0). Sopimukseen sisältyy myös sanktiot palvelurikkeistä, autokierron aloittavan vuoron myöhästymisestä yli kaksi minuuttia sekä kirjautumisvirheistä rahastuslaitteelle. Sanktiot liikennöitsijä maksaa viranomaiselle ja niitä kertyi koko vuonna yhteensä 54 620,00 € (alv 0). Ne vähennettiin paikallisliikenteessä maksettavista bonuksista ja maaseutuliikenteessä liikennöintikorvauksista. Sanktiot ja rikemaksut olivat yli

kaksinkertaiset edelliseen vuoteen verrattuna. Maksuja nosti syksyllä esiintynyt häiriö rahastusjärjestelmässä, jonka toiminnasta vastaavat liikennöitsijät sopimusten mukaisesti.

Waltti- kausiliput ovat yksittäisiä lippuja lukuun ottamatta jo tunnistepohjaisia ja arvolippujen kääntäminen tunnistepohjaisuuteen käynnistyi. Waltin taustajärjestelmien päivityksiä tehtiin useita, muun muassa lippurajapintojen ja maksupalveluiden osalta. Opiskelijalipun osto-oikeuden perusteita tarkistettiin siten, että oppilaitoksen sijainnin ja opiskelijan kotikunnan kuntavaatimus poistettiin. Kumppanimyynti aloitettiin siten, että Vilkun kertalippuja jälleenmyy Matkahuolto, Onnibus ja Perille.fi. Sopimus jälleenmyynnistä on tehty myös VR:n kanssa, mutta myyntiä ei ole vielä aloitettu.

Maaliskuussa ukrainalaisille sotapakolaisille myönnettiin maksuton matkustusoikeus Vilku-liikenteessä syyskuun loppuun saakka. Oikeutta jatkettiin syyskuussa vuoden 2022 loppuun saakka.

Keväällä valmistui selvitys uudesta yhteisen liikenteen kustannusjaosta. Lautakunta hyväksyi jakosuhteet kokouksessaan 6.9.2022. Päätöksestä jätettiin yksi eriävä mielipide. Kustannusten jaossa otettiin käyttöön toteutuneiden matkojen keskimatkan pituuksiin perustuva jakomalli. Muutoksessa Kuopion ja Siilinjärven välisen liikenteen (kohde K5) kustannuksista Kuopion osuus kasvoi 48,6 %:sta 50,4 %:iin ja Siilinjärven osuus puolestaan pieneni 51,4 %:sta 49,7 %:iin. Lipputulojen jakamisessa tässä kohteessa malli lisäsi Kuopion lipputuloja 23,0 %:sta 56,0 %:iin ja vähensi Siilinjärven lipputuloja 77,0 %:sta 44,0 %:iin. Maaseutukohteessa M6 Kuopin kustannukset nousivat 59,0 %:sta 80,8 %:iin ja Siilinjärven laskivat 41,0 %:sta 19,2 %:iin. Lipputuloista tässä kohteessa uusi malli kohdentaa Kuopiolle 71,7 % (ennen 23,0 %) ja Siilinjärvelle 28,3 % (ennen 77,0 %).

Kuopion kaupunkiseutu on mukana keskisuurten kaupunkien yhteisessä hankehaussa, jonka kautta pyritään jatkokehittämään lippu- ja maksujärjestelmiä. Hankkeelle on haettu valtionapua Traficomilta.

Kuopion älykäs liikenneinfra eli KÄLLI-hanke päättyi vuoden 2022 lopussa. Hankkeessa parannettiin joukkoliikenteen sujuvuutta tuomalla joukkoliikenne-etuuksia entistä laajemmalle alueelle adaptiivisen liikennevalojärjestelmän avulla. Hankkeen kautta hankittiin myös lisää matkustamonäyttöjä paikallisliikenteen autoihin matkan aikaisen informaation parantamiseksi. Lisähankinnan jälkeen kaikissa paikallisliikenteen autoissa on matkustamonäyttö. Lisäksi hankkeeseen kuului selvitys automaattibusseista, jonka loppuraportti valmistui joulukuussa 2022.

Joukkoliikenneyksikkö osallistui MAL-sopimuksen mukaisen Kuopion kaupunkiseutusunnitelman laatimiseen. Suunnitelma sisältää linjauksen mm. seudun joukkoliikennejärjestelmälle. Työryhmän esitys oli, että alueen joukkoliikennejärjestelmä perustuu jatkossa runkolinjastoon. Siitä käynnistyi erillinen selvitystyö toukokuussa 2022. Kuopio-Siilinjärvi- välille ei tässä vaiheessa nähty potentiaalia runkolinjalle, mutta sinne on esitetty runkolinjamaista vuorotarjonnan keskittämistä nykyistä harvemmille linjoille. Tavoitteena on saada selvitys päätöksentekoon alkuvuodesta 2023. Pohjois-Savon maakuntahallitus myönsi selvityksen laatimiselle avustusta 80 %. Selvityksen valmistumisen viivästyminen vuoksi rahoituksen hakemiselle on anottu jatkoaikaa. Jatkotyö tarvittavista infraparannuksista käynnistyi EAKR-rahoitushakemuksella joulukuussa 2022.

MUKKE- hankkeen (mutkattomia kuljetuspalveluita kaikkiin elämäntilanteisiin Kuopion seudulla) piti valmistua toukokuussa 2022, mutta aikataulu on venynyt hyvinvointialueiden valmistelutöiden vuoksi. Hanke eteni kyytipalvelupilotin ohjelmointivaiheeseen. Tavoitteena on käynnistää pilotti Suonenjoella ja mahdollisesti Rautalamilla loppukesästä 2023 nykyisin käytössä olevalla järjestelmällä. Kuljetusten laajentamisen mahdollistavan, uuden tilausjärjestelmän kilpailutus jää kevääseen 2025 hyvinvointialueiden käynnistysvaiheen vuoksi.

Kuopio on mukana kuuden kaupungin yhteishankkeessa automaattisen matkustajalaskentajärjestelmän (Waltti -silmä) toteuttamiseksi. Järjestelmän avulla saadaan mm. tietoa bussista poistuvien matkustajien määrästä pysäkeittäin ja bussien täyttöasteesta. Hankkeen pilottivaihe päättyi suunnitelmien mukaisesti loppuvuoteen 2022. Hankkeen tuotantovaihe käynnistyy kuluvana vuonna. Mukana ovat Kuopion lisäksi Oulu, Jyväskylä ja Lahti. Pilottibusseissa (kaksi Kuopiossa ja kaksi Jyväskylässä) kerätään taustajärjestelmään dataa, joka jalostetaan matkustajille esitettävään muotoon. Lisäksi toteutetaan rajapinnat mm. reittioppaaseen.

Kuntatalouden tiukkuuden vuoksi lippujen hintojen nostamiseen syntyi kovat paineet. Loppuvuodesta käynnistettiin selvitystyö matkustuskäyttäytymisen muutoksesta ja lippuhintojen tarkistamisesta. Selvitystyön tulisi valmistua maaliskuussa, jotta hintojen tarkistaminen voitaisiin tehdä kesäkauden 2023 alussa.

2.4 Yhteiset toimielimet

2.4.1 Joukkoliikennelautakunta

Kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta vuonna 2022:

Petri Kaunisto pj, varalla Jukka Paananen (Kuopio)

Aki Partanen varapj, varalla Tommi Jäppinen (Siilinjärvi)

Mika Eskelinen, varalla Sami Räsänen (Kuopio)

Merja Kaija, varalla Tanja Pitkäjoki (Siilinjärvi)

Anu Kähkönen, varalla Maarit Kosunen (Kuopio)

Petri Rissanen, varalla Heikki Matero (Kuopio)

Tuuli Vaittinen, varalla Laura Kuusela (Kuopio)

Kuopion kaupunginhallituksen edustajana on Pekka Niiranen, varalla Eero Wetzell.

Siilinjärven kunnanhallituksen edustajana on Keijo Ryyänen, varalla kunnanhallituksen puheenjohtajan erikseen nimeämä henkilö.

Esittelijänä lautakunnan kokouksissa oli joukkoliikennepäällikkö.

Lautakunta kokoontui kevätkaudella neljä kertaa, päätöksiä tehtiin 25. Kokoukset pidettiin etäkokouksina koronatilanteen vuoksi. Syyskaudella lautakunta kokoontui kolme kertaa, päätöksiä syntyi 43. Toiminnassa on noudatettu Kuopion kaupungin hallintosääntöä ja kaupunkiympäristön palvelualueen toimintasääntöä.

2.4.2 Joukkoliikenneyksikkö

Yksikön vetäjänä oli joukkoliikennepäällikkö. Yksikössä oli toukokuusta lokakuuhun yksi kesäharjoittelija. Muuten henkilöresursseissa ei tapahtunut muutoksia.

2.5 Talous ja kustannusten jako

MAL-sopimuksen mukainen joukkoliikenteen valtionavun perusrahoitus oli 1 080 000 € sekä ympäristöperusteinen valtionapu 1 000 000 €. Lisäksi Traficom myönsi koronan aiheuttamaan liikennöintikustannusten nousuun valtionapua 1 097 000 €. Perusrahoitus ja koronatuki jaettiin kuntien kesken avoimen joukkoliikenteen toteutuneiden kustannusten suhteessa. Ympäristöperusteinen valtionapu kohdentui kokonaan Kuopiolle vähäpäästöiseen paikallisliikenteeseen, koska Kuopion sisäistä paikallisliikennettä hoidetaan vähäpäästöisesti sähköllä tai biodieselillä. Kuopio – Siilinjärvi -välin liikenteessä käyttövoimana on vielä perusdiesel.

Yhteisen liikenteen kustannukset jaettiin lautakunnan 9.6.2022 hyväksymien jakosuhteiden mukaisesti. Kustannusten jaossa otettiin helmikuusta alkaen käyttöön keskimääräiseen matkapituuteen perustuva malli, koska se koettiin aikaisempaa mallia oikeudenmukaisemmaksi. Tammikuun kustannukset jaettiin aikaisempien jakosuhteiden mukaisesti. Viranomaiskustannukset jaettiin asukaslukujen (Siilinjärvi 15 %, Kuopio 85 %) suhteessa. Laskutus tehtiin neljännesvuosittain.

Viranomaistoiminnan kokonaiskustannukset olivat 1 349 248,21 €, joka oli 9,6 % edellisvuotta enemmän. Siilinjärven osuus kustannuksista oli 206 034,05 €. Palkkakulut nousivat 2,7 % ja info-, lippu- ja maksujärjestelmän kustannukset reilut 10 %. Lippu- ja maksujärjestelmäkustannuksiin sisältyvät keskisuurten kaupunkiseutujen digitalisaatiohankkeen kehityskustannuksia. Muut palvelujen myynnistä aiheutuneet kustannukset (mm. ICT-kulut, aikataulugeneraattorin ylläpito, huonevuokrat, aikataulujulkaisut, asiakastyytyväisyyskyselyt, markkinointi) kasvoivat reilut 28 % edellisestä vuodesta. Kustannuksiin sisältyi 33 000 € aikataulugeneraattorin ylläpitokustannuksia vuosilta 2020-2021.

Joukkoliikenteen talousarvioesityksen 2022 lautakunta hyväksyi osaltaan 20.9.2022. Hyväksytyt talousarvio toimitettiin lautakunnalle sähköpostitse 12.1.2023.

2.6 Neuvottelu- ja lausuntomenettelyt sekä sopimuksen seuranta

Liikenteisiin esitetyistä merkittävistä muutoksista on neuvoteltu muiden kuntien, toimivaltaisten viranomaisten ja liikennöitsijöiden kanssa. Sopimusliikennöitsijöiden kanssa on pidetty tarpeen vaatiessa Teams -palavereita.

Pohjois-Savon Ely –keskuksen kanssa on käyty sopimuskatselmuksia kustannusten ja lipputulojen jaosta. Lisäksi alueelta on osallistuttu Elyn järjestämiin alueellisen joukkoliikennetyöryhmän kokouksiin.

Sopimuksen toteutumista on seurattu kerran vuodessa pidetyssä arviointikokouksessa.

3. Katselmuskokous päätettiin klo 9:45.